

Sayısallaştırma Faaliyetleri

YAZMA ESER KÜTÜPHANELERİNDE GERÇEKLEŞTİRİLECEK OLAN SAYISALLAŞTIRMA ÇALIŞMALARINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Yazma eserlerin dijital ortama aktarılması önleyici koruma ve eserlerin okuyucuya ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır. Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı'nın görevlerinden biri de söz konusu sayısallaştırma faaliyetlerini gerçekleştirmektir.

Yazma ve nadir eserlerin sayısal ortama aktarılması üzerinde düşünülmesi ve önceden yapılan durum değerlendirmeleri sonucu oluşturulan bir plan dâhilinde uygulanması gereken önemli bir süreçtir. Bu bilgilendirme föyünde benzer enstitülerin yürütecekleri sayısallaştırma çalışmalarında yararlı olacağı düşünülen bilgilerin bir araya getirilmesi amaçlanmıştır.

Planlama

Planlama pek çok farklı çalışmada olduğu gibi yazma ve nadir eserlerin sayısallaştırılmasında da önemli bir basamaktır. Sayısallaştırılacak koleksiyonların durum değerlendirilmesinin uzman kişilerce yapılmış olması gerekmektedir. Bu aşamada dikkat edilmesi gereken hususlar;

- Eserin sayısallaştırmaya uygun olup olmadığının tespiti:**
Dijital ortama aktarılacak olan koleksiyonlardaki her bir eser uzman kişilerce gözden geçirilmeli; fiziksel bütünlüğü, biyolojik ve kimyasal bozunmalarının sayısallaştırmaya engel teşkil edip etmeyeceği değerlendirilmelidir. Cildi, şirazesini dağılmış; böcek yeniği, mürekkep korozyonu ya da kırılabilirlik gibi hasarlar sonucu ele alınması sorunlu olan eserler not edilmeli, bu eserlerin konservasyon sonrası sayısallaştırılması sağlanmalıdır. Sayısallaştırmada önceliğin önleyici koruma olduğu ve sayısallaştırma adına esere zarar verecek herhangi bir uygulamanın yapılmaması gerektiği unutulmamalıdır.
- Uygun Sayısallaştırma Cihazının Seçimi:**
Her enstitü kendi imkânları ve ihtiyaçları dâhilinde uygun sayısallaştırma cihazını seçmelidir. Bu cihazlarda zararlı ışıklardan arındırılmış LED lambalar kullanılmış olması önemlidir. Piyasada 600 ppi çözünürlüğe kadar cihazlar bulmak mümkündür. Burada önemli olan eser ve koleksiyon bazında çalışırken hangi çözünürlüğün gerekli olduğuna karar vermektir. Örneğin matbu eserlerin sayısallaştırılmasında 300-400 ppi yeterlikten sanatlı yazmaların sayısallaştırılmasında daha yüksek ppi değerleriyle çalışmak daha iyi sonuçlar alınmasını sağlayacaktır.

A	B	C	D	E	F	G
Gri tonlamalı	Renkli	Renkli	Renkli	Renkli	Renkli	Renkli
Tarama Modu: 12 bit gri ton 1 bit s&b	Tarama Modu: 36 bit renkli 12 bit gri ton 1 bit s&b	Tarama Modu: 36 bit renkli / çikti 24 bit renkli, 12 bit gri / çıktı 8 bit gri, 1 bit s&b / çıktı 1 bit s&b	Tarama Modu: 36 bit renkli/çikti 24 bit renk, 12 bit gri / çıktı 8 bit gri, 1 bit s&b / çıktı 1 bit s&b	Tarama Modu: 36 bit renkli/çikti 24 bit renk, 12 bit gri / çıktı 8 bit gri, 1 bit s&b / çıktı 1 bit s&b	Tarama Modu: 36 bit renkli/çikti 12 bit gri / çıktı 1 bit s&b / çıktı 1 bit s&b	Tarama Modu: 36 bit renkli/çikti 24 bit renk, 12 bit gri / çıktı 8 bit gri,
Tarama Hızı: 1sn/300 ppi	Tarama Hızı: 4 sn/300ppi	Tarama Hızı: 5 sn/ 300 ppi (A1 renkli)	Tarama Hızı: 4,5 sn/ 300 ppi	Tarama Hızı: 3,5sn/300ppi 4 sn/400ppi 6sn/600ppi	Tarama Hızı: 2sn A4 9sn./400 ppi A2	Tarama Hızı: 1,2 snA2+/150 dpi 3,5 sn A2+/300 dpi

Resim 1: Alınacak cihaza karar vermeden çeşitli modeller karşılaştırılmalı ve ihtiyaca en uygun cihaz belirlenmelidir.

- Personelin Eğitimi:**
Sayısallaştırma işini yürütecek personele öncelikle bu eserlerin neden önemli olduğu ve dijital ortama aktarma çalışmalarının kültür hayatının korunmasına katkılarının neler olacağı anlatılmalı ve bu kişilerin bilinç seviyelerinin

yükselmesi sağlanmalıdır. Diğer yandan ele alma, önleyici koruma gibi konularda uzmanlar tarafından eğitim verilmelidir. Ayrıca kullanılacak cihazla ilgili teknik bilgi verilmeden sayısallaştırma çalışmalarına başlanmamalıdır.

Uygulama

- İşe başlamadan önce eller bol suyla yıkanmalı ve kurulanmalıdır. Bu işlem süresince eldiven takmak sayfalar çevrilirken, eserde yıpranmaya sebep olabilir. Çıplak ve temiz elle çalışılmalıdır. Ancak mikroorganizma, mantar şüphesi bulunan eserlerle çalışılırken pamuk eldiven kullanılmalıdır.
- Çekim yapılacak eser beşiğe uygun şekilde oturtulmalı, özellikle kıymetli el yazmaları 180° açıyla açılmamalı, mutlaka destek kullanılarak çekimler tek sayfa şeklinde yapılmalıdır. Eserin altına koyulacak siyah ince karton çekim esnasında oluşabilecek istenmeyen yansımaları engelleyecektir. Kullanılacak olan yılan ağırlıklar ile eserin yorulmadan sabit durması sağlanır.

Tarama esnasında yansımayı engelleyecek siyah zemin

Eserin açık durmasına yardımcı olan yılan ağırlık

Sünger ya da köpük malzemeden yapılmış destekler

Eserin hacmine uygun ayarlama imkânı veren beşik

Kaynaklar

Guidelines for Digitization Projects for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives, (2002). <http://www.ifla.org/files/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines.pdf>

Digitisation, <http://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/digi/digitisation/index.html>

Marzo, F., *The Creation of A Custom-Made Cradle to Minimize Risk During the Digitization Process*, (2012). *The Book&Paper Gathering*. <http://thebookandpapergathering.org/2012/08/01/the-creation-of-a-custom-made-cradle-to-minimise-risk-during-the-digitisation-process-f-marzo/>